

I

*D*anina Petroskova werd in 1895 in Moskou geboren. Haar vader was officier in het Litovsky-regiment en ze had vier broers. Ze waren lang en knap, droegen uniformen en namen hun meisjes mee als ze thuis op bezoek kwamen. De jongste was twaalf jaar ouder dan Danina. Als ze thuis waren, zongen en speelden ze met haar en maakten veel kabaal. Ze vond het heerlijk om bij hen te zijn, en ging van het ene paar sterke armen naar het andere terwijl ze met haar dolden en paardje speelden. Haar broers waren dol op Danina.

Van haar moeder herinnerde Danina zich dat ze een mooi, lief gezicht en een zacht karakter had. Ze droeg parfum dat naar sering en rook en zong Danina 's avonds in slaap nadat ze haar prachtige lange verhalen had verteld over toen ze zelf klein was. Ze lachte veel en Danina hield van haar. Toen Danina vijf was, stierf ze aan tyfus. Daarna veranderde alles in Danina's leven.

Haar vader was ten einde raad wat hij met haar aan moest. Hij was niet in staat om voor een kind te zorgen, vooral niet voor zo'n klein meisje. Hij en zijn zonen zaten in het leger, dus nam hij een vrouw aan om voor Danina te zorgen, een hele

reeks zelfs, maar na twee jaar wist hij dat het zo niet langer kon. Hij moest een andere oplossing bedenken. Hij vond de perfecte, dacht hij. Hij ging naar Sint-Petersburg om alles te regelen. Hij was zeer onder de indruk toen hij madame Markova sprak. Zij was een opmerkelijke vrouw en het balletintermaat en de dansgroep die ze runde, zouden Danina niet alleen een thuis bieden, maar ook een zinvol leven en een rooskleurige toekomst. Als Danina uiteindelijk werkelijk talent bleek te hebben, zou ze daar kunnen blijven zo lang ze kon dansen. Het was een hard leven, dat enorme offers van haar zou vergen, maar Danina's moeder was dol geweest op ballet en diep in zijn ziel voelde haar vader dat de moeder van zijn kind blij zou zijn geweest met wat hij had bedacht. Haar verblijf daar zou wel kostbaar voor hem zijn, maar hij vond het offer dat hij daarvoor moest brengen de moeite waard, vooral als ze ooit een topdanseres zou worden, wat hij waarschijnlijk achtte. Ze was een meisje dat zich opvallend sierlijk bewoog.

Danina's vader en twee van haar broers brachten haar in april naar Sint-Petersburg, vlak na haar zevende verjaardag. Er lag nog sneeuw en toen ze omhoog keek naar haar nieuwe thuis, rilde ze over haar hele lichaam. Ze was doodsbang en wilde niet dat ze haar daar achterlieten. Maar ze kon hen niet tegenhouden, er was niets wat ze kon zeggen of doen. Ze had haar vader al in Moskou gesmeekt om haar niet weg te sturen naar het ballet. Hij had tegen haar gezegd dat het een fantastisch geschenk voor haar was, een kans die haar leven zou veranderen. Op een dag zou ze een topballerina zijn en dan zou ze blij zijn dat ze gegaan was.

Maar op die noodlottige dag kon ze zich daar niets bij voorstellen. Het enige wat ze kon bedenken was niet wat haar leven zou worden, maar wat ze liefhad en kwijt was. Ze stond daar met haar kleine koffertje toen een oudere vrouw de deur opende. Ze nam hen mee door een lange, donkere gang en Danina

hoorde geroep in de verte, muziek en iets dat hard en angstaanjagend op de vloer tikte. Alle geluiden om haar heen waren onheilspellend en vreemd, en de gangen waardoor ze liepen waren donker en koud, tot ze bij het kantoor waren waar madame Markova op hen wachtte. Ze was een vrouw met donker haar dat ze in een strenge knot droeg, met een doodsbleek rimpelloos gezicht en felblauwe ogen die recht door Danina heen leken te kijken. Danina wilde huilen toen ze haar zag, maar ze durfde niet. Ze was te bang.

‘Goedemorgen, Danina, we hebben naar je komst uitgekeken,’ zei madame Markova, en ze klonk in de oren van het kind als de duivel bij de hellepoort. ‘Je zult heel hard moeten werken als je bij ons wilt wonen,’ waarschuwde madame Markova haar en Danina knikte met een dikke brok in haar keel. ‘Begrijp je me?’ Ze sprak heel duidelijk en Danina keek met ogen vol schrik naar haar op. ‘Laat me eens naar je kijken,’ zei ze toen. Ze liep om het bureau heen. Ze droeg een lange zwarte rok die ze over een tricot droeg, met een kort zwart jasje. Haar kleding had dezelfde kleur als haar haren. Ze keek naar Danina’s benen en tilde haar rok op om ze beter te kunnen zien. Ze leek tevreden met wat ze zag. Toen keek ze naar Danina’s vader en knikte. ‘We laten u weten hoe het met haar gaat, kolonel. Het ballet is niet voor iedereen weggelegd, zoals ik u heb gezegd.’

‘Het is een lief kind,’ zei hij goedmoedig en haar beide broers glimlachten trots.

‘U mag ons nu alleen laten,’ zei madame Markova toen, zich bewust van het feit dat het kind op het punt stond in paniek te raken. De drie mannen kusten haar terwijl de tranen uit Danina’s ogen stroomden. Even later lieten ze haar achter in het kantoor met de vrouw die nu haar leven zou bepalen. Er viel een lange stilte in de kamer toen ze weg waren; de lerares en het kind zwegen. Het enige geluid kwam van Danina’s gesmoorde snikken.

'Je gelooft me nu niet, mijn kind, maar je zult hier gelukkig zijn. Op een dag zal dit het enige leven zijn wat je wilt of kent.' Danina keek haar angstig en achterdochtig aan, en madame Markova stond op, liep om haar bureau heen en strekte een lange elegante hand uit. 'Kom, dan gaan we naar de anderen kijken.' Ze had al vaker zulke jonge kinderen aangenomen. Eigenlijk had ze het liever zo. Als ze talent hadden was de enige manier om hen echt te trainen het tot hun enige leven te maken, hun enige wereld, het enige wat ze wilden. En dit kind had iets dat haar boeide, haar ogen hadden een bepaalde helderheid en wijsheid. Ze had iets magisch en speels over zich en toen ze hand in hand door de lange koude gangen liepen, glimlachte de oudere vrouw hoog boven Danina's hoofd van genoegen.

In elke klas bleven ze even. Ze begonnen bij de klassen die al optraden. Madame Markova wilde dat Danina zag waarnaar ze moest streven, dat ze de opwinding van het dansen voelde, de perfectie van hun stijl en discipline. Daarna gingen ze naar de jongere dansers die al heel wat in hun mars hadden en haar misschien wel konden inspireren. Ten slotte stopten ze bij de klas leerlingen met wie Danina zou leren, trainen en dansen. Danina kon zich niet voorstellen dat ze ooit met hen zou kunnen dansen. Ze sprong bijna uit haar vel van schrik toen madame Markova hard op de vloer tikte met de wandelstok die ze voor dat doel bij zich droeg.

De lerares gaf de klas een teken om te stoppen en madame Markova stelde Danina voor en legde uit dat ze uit Moskou was gekomen om met de anderen op het internaat te wonen. Ze zou nu de jongste leerling zijn en het kinderlijkst. De anderen hadden een strenge zelfdiscipline waardoor ze ouder leken dan ze waren. De jongste leerling was een negenjarige jongen uit de Oekraïne, en Danina was pas zeven. Verscheidene meisjes waren bijna tien en een was elf. Ze dansten al twee jaar en

Danina zou hard moeten werken om hen bij te benen, maar toen ze naar haar glimlachten en zich voorstelden, kwam er een verlegen lachje op Danina's gezicht. Het was alsof ze heel veel zusjes had in plaats van broers, dacht ze plotseling. En toen ze haar na de lunch meenamen om haar haar plek in de slaapzaal aan te wijzen, voelde ze zich een van hen toen ze haar bed had gezien. Het was klein, smal en hard.

Die avond toen ze naar bed ging, dacht ze aan haar vader en broers. Ze moest huilen omdat ze hen miste, maar het meisje in het bed naast haar hoorde haar en kwam haar troosten. Even later zat er een aantal meisjes bij haar op bed. Ze vertelden haar verhalen over ballet, en over geweldige dingen die ze hadden meegemaakt, over het dansen van *Coppelia* en *Het zwanenmeer*, dat ze de tsaar en tsarina hadden gezien die naar een voorstelling waren gekomen. Ze maakten er zo'n spannend verhaal van dat Danina geboeid naar hen luisterde en haar verdriet vergat. Ten slotte viel ze in slaap terwijl ze haar verzekerden hoe gelukkig ze daar zou worden.

In de ochtend werd ze om vijf uur gewekt samen met de anderen en kreeg ze haar eerste tricot en balletschoenen. Ze ontbeten elke morgen om halfzes en om zes uur waren ze in hun klaslokalen om zich los te maken. Toen het tijd was om te lunchen, was ze een van hen. Madame Markova was verschillende keren binnengekomen om naar haar te kijken en hield haar elke dag tijdens de lessen in het oog. Ze wilde haar vorming van dichtbij in de gaten houden en zich ervan verzekeren dat ze goed leerde voor ze begon te dansen. Ze zag meteen dat het vogeltje dat uit Moskou naar hen toe was gevlogen een opmerkelijk sierlijk kind was met het perfecte lichaam voor een danseres. Ze was volmaakt voor het leven dat haar vader voor haar had gekozen. En het was madame Markova en haar andere leraressen duidelijk dat het lot haar hier had gebracht. Danina Petroskova was geboren om te dansen.

Zoals madame Markova had voorspeld, bestond Danina's leven uit keihard werken en offers die dagelijks meer van haar eisten dan ze voor mogelijk hield. Maar de eerste drie jaar dat ze daar was, vertoonde ze geen enkele aarzeling of weifeling in haar standvastigheid. Ze was inmiddels tien, haar hele leven bestond uit dansen en ze streefde voortdurend naar perfectie. Ze maakte dagen van veertien uur, die ze vrijwel alleen maar in de klas doorbracht. Ze was onvermoeibaar en altijd vastbesloten om te verbeteren wat ze eerder had geleerd. Madame Markova was heel blij met haar, zoals ze Danina's vader vertelde wanneer ze hem zag. Hij kwam Danina een aantal malen per jaar opzoeken en was altijd in zijn schik als hij haar zag dansen, net als haar leraressen.

Toen hij haar voor het eerst in een belangrijke voorstelling zag, toen ze veertien was, had ze de rol van het meisje dat de mazurka danst met Franz in *Coppelia*. Ze was inmiddels vaste ballerina bij de balletgroep en niet langer slechts student, wat haar vader veel plezier deed. Het was een prachtige voorstelling en Danina was adembenemend precies, elegant, stijlvol en getalenteerd. Haar vader was tot tranen geroerd toen hij haar zag en Danina's ogen werden vochtig toen ze hem na de voorstelling achter het toneel zag. Het was de opwindendste avond van haar leven en ze wilde niets liever dan hem bedanken dat hij haar hier zeven jaar eerder had gebracht. Ze had nu haar halve leven voor het ballet geleefd, het was het enige leven dat ze kende, het enige wat ze wilde.

Een jaar later danste ze de rol van de seringenfee in *De schoone slaapster* en toen ze zestien was, gaf ze een fantastisch optreden in *La Bayadère*. Op haar zeventiende was ze prima ballerina en danste ze zo adembenemend in *Het zwanenmeer* dat niemand die haar zag het kon vergeten. Madame Markova wist dat ze in bepaalde opzichten jong was – ze had nog zo weinig van de wereld gezien, wist niets van het leven – maar haar

techniek en stijl waren zo buitengewoon dat ze ver boven de anderen uitstak.

De tsarina had inmiddels veel over haar gehoord, evenals haar dochters, en toen ze negentien was, danste Danina in een privévoorstelling voor de tsaar in het Winterpaleis. Het was april 1914. In mei werd ze uitgenodigd om voor hen te dansen in hun villa op het landgoed Peterhof en dineerde ze met de familie in hun privévertrekken, samen met madame Markova en enkele andere sterren van het ballet. Het was iets heel bijzonders voor haar en een eerbetoon dat meer voor haar betekende dan welk ander ook. Erkend te worden door de tsaar en tsarina was de ultieme lof, de enige waarnaar ze echt had verlangd, en ze zette een kleine ingelijste foto van hen naast haar bed. Ze had het vooral fijn gevonden groothertogin Olga te ontmoeten, omdat ze maar een paar maanden jonger was dan Danina. En Danina was verrukt van de tsarevitsj, die pas negen was, maar Danina heel knap vond, net als iedereen die haar zag.

Met de jaren kreeg Danina een zeldzame innerlijke schoonheid. Ze was kalm en beminnelijk en een tikje ondeugend en had veel gevoel voor humor. Het was niet verbazend dat de tsarevitsj dol op haar was. Hij had een zwakke gezondheid en was heel vaak ziek. Maar ondanks zijn tere gestel plaagde ze hem en behandelde ze hem normaal, wat hij heerlijk vond. Hij was een heel wijs en diepzinnig kind en sprak verlangend over wat ze deed. In zijn ogen was ze zo sterk, en gezond.

Danina beloofde dat Alexej haar een keer in de klas aan het werk mocht zien, mits madame Markova het goed vond, maar ze kon zich niet voorstellen dat madame zo'n belangrijke bezoeker zou weigeren, als zijn gezondheid het toeliet en het van zijn artsen mocht. Vanwege zijn hemofilie waren er altijd een paar artsen in de buurt om te zorgen dat hij geen ongeluk kreeg. Danina had medelijden met hem, hij was zo ziek en zo

ondraaglijk teer, en toch was hij warm, vriendelijk en heel liefdevol. De tsarina was diep geroerd toen ze zag hoe lief Danina voor hem was.

Zo kwam het dat madame Markova die zomer door de tsarina werd uitgenodigd om een week in Livadia te komen logeren en Danina mee te brengen. Het was een grote eer, maar toch wilde Danina liever niet gaan. Ze kon de gedachte niet verdragen haar lessen en repetities een week te moeten opgeven. Haar plichtsgetrouwheid had iets gedrevens. Ze had een streng, zwaar, buitengewoon veeleisend monnikenbestaan, dat alles van haar vroeg. Ze gaf alles wat ze had, alles wat ze kon, alles wat ze durfde en had allang madame Markova's stoutste dromen overtroffen. Het kostte madame Markova bijna een maand om haar over te halen de keizerlijke uitnodiging te accepteren. Dat lukte alleen omdat de balletlerares haar ervan overtuigde dat het een belediging voor de tsarina zou zijn als ze niet ging.

Het was de eerste vakantie die ze ooit had gehad, de eerste keer in haar leven sinds haar zevende, toen ze nog niet danste, dat ze niet elke dag om vijf uur begon met haar spieren los te maken, lessen om zes uur en repetities om elf uur, dat ze niet veertien uur per dag het uiterste van haar lichaam vroeg. In die julimaand in Livadia durfde ze zich voor het eerst te ontspannen, en ze genoot ondanks zichzelf.

Danina leek bijna een kind in de ogen van madame Markova. Ze speelde met de dochters van de tsaar in zee, stoeide met hen, lachte en spetterde in het water en was altijd voorzichtig met Alexej. Ze had iets moederlijks naar hem toe, wat zijn moeder diep trof. Alle kinderen waren verbaasd dat Danina niet kon zwemmen. Met al haar discipline en het pijnlijk strenge leven dat ze leidde, had ze nooit de tijd gehad iets anders te leren dan dansen.

Op de vijfde dag van haar verblijf werd Alexej weer ziek, na een bultje dat hij op zijn knie had gekregen toen hij van tafel

opstond. Hij moest twee dagen in bed blijven. Danina zat bij hem en vertelde hem verhalen die ze zich herinnerde uit haar kindertijd met haar vader en broers. Ze raakte niet uitgepraat over het ballet, de keiharde discipline en de andere dansers en danseressen. Hij luisterde uren naar haar tot hij met zijn hand in de hare in slaap viel en ze langzaam op haar tenen wegsloop naar de anderen. Ze had zo'n medelijden met hem vanwege de wrede beperkingen die zijn ziekte hem oplegde. Hij was zo anders dan haar eigen broers of de jongens met wie ze ballet trainde, die allemaal zo sterk en gezond waren.

Alexej was nog zwak, maar voelde zich al beter toen ze met madame Markova half juli vertrok en ze in de keizerlijke trein stapten om terug te gaan naar Sint-Petersburg. Het was een heerlijke vakantie geweest en een onvergetelijke periode in haar leven die haar altijd bij zou blijven, wist ze. Ze zou nooit vergeten hoe ze met de kinderen van de keizerlijke familie had gespeeld alsof het gewone vrienden waren, en het prachtige landschap en Alexej die had geprobeerd haar te leren zwemmen vanuit een ligstoel.

'Nee, niet zo, domme gans... zo!' Hij deed de zwemslagen met zijn armen voor terwijl zij het nadeed en allebei barstten ze in hysterisch gelach uit toen het niet lukte en ze deed alsof ze verdronk.

Hij schreef haar eens een briefje waarin hij zei dat hij haar miste. Het was duidelijk dat hij verliefd op haar was, al was hij pas negen. Zijn moeder vertelde het fijntjes lachend aan een vriendin. Alexej had op zijn negende zijn eerste verhouding met een ballerina en ze was een schoonheid. Bovendien was ze een heel bijzonder iemand. Twee weken na haar idyllisch verblijf in Livadia schudde de hele wereld op zijn grondvesten. De droeve gebeurtenissen in Sarajevo hadden hen eindelijk de oorlog in gejaagd. Op 1 augustus verklaarde Duitsland Rusland de oorlog. Niemand dacht dat het lang zou duren en men

geloofde optimistisch dat de vijandelijkheden eind augustus zouden eindigen met de Strijd van Tannenbergh. In plaats daarvan werd het alleen maar erger.

Ondanks de oorlog danste Danina dat jaar opnieuw in *Giselle* en *Coppelia* en *La Bayadère*. Ze was op het hoogtepunt van haar techniek, en haar ontwikkeling en inzicht waren precies waarop madame Markova ooit had gehoopt. Haar prestaties lieten nooit ook maar iets te wensen over, het was alles wat het zijn moest en meer. Wat ze op het podium toonde, was precies wat madame Markova jaren tevoren in haar had gemeend te zien. Bovendien had ze de vastberaden toewijding en motivatie die nodig was. Danina liet zich door niets afleiden van wat ze deed. Ze gaf niets om mannen of om de wereld buiten de muren van het ballet. Ze leefde, ademde, werkte en bestond alleen om te dansen. Ze was de perfecte ballerina, in tegenstelling tot sommige anderen, voor wie madame Markova minachting koesterde. Ondanks hun onberispelijke training en hun talent, lieten ze zich te vaak afleiden of weglokken door mannen en romantiek. Maar voor Danina was het ballet haar bestaan, de kracht die haar dreef en voedde. Het was de kern van haar ziel. Voor Danina bestond er niets anders. Het was het enige waar ze om gaf en voor leefde. Daarom danste ze perfect.

Ze gaf dat jaar haar beste uitvoering op kerstavond. Haar vader en broers waren aan het front, maar de tsaar en tsarina waren aanwezig en diep onder de indruk omdat ze zo prachtig danste. Na afloop ging ze even naar hun loge en vroeg meteen naar Alexej. Ze gaf zijn moeder een van de rozen die ze had gekregen voor hem mee, en madame Markova zag dat ze er vermoeider uitzag dan gewoonlijk toen ze in de kleedkamer terugkwam. Het was een lange, opwindende avond geweest en Danina zou het niet hebben toegegeven, maar ze was uitgeput.

De volgende ochtend stond ze zoals gewoonlijk om vijf uur

op, hoewel het Eerste Kerstdag was, en om halfzes maakte ze haar spieren los in de studio. Er was die dag 's morgens geen les, maar ze kon het niet verdragen een hele ochtend te missen. Ze was altijd bang dat ze iets van haar techniek zou verliezen als ze een halve dag verkwistte of zich zelfs maar een minuut liet afleiden. Zelfs met Kerstmis.

Madame Markova zag Danina om zeven uur in de studio en nadat ze een poosje naar haar had gekeken, vond ze dat haar oefeningen er vreemd uitzagen. Ze was ongewoon stijf en haar arabesken waren houterig en toen gleeed ze heel langzaam, als in slow motion, op de vloer. Haar bewegingen waren zo gracieus dat zelfs haar val er geïfend en perfect uitzag. Pas toen ze bleef liggen en niet meer bewoog in wat wel een eeuwigheid leek, beseften madame Markova en twee andere studenten plotseling dat ze bewusteloos was. Ze renden onmiddellijk naar haar toe en probeerden haar bij te brengen, madame Markova knielde naast haar op de grond. Haar handen trilden toen ze Danina's gezicht en rug aanraakte en voelde hoe ze gloeide. Toen Danina haar ogen nietsziend opende, zag haar mentor meteen dat ze koortsachtig glansden en glazig waren en dat ze die nacht een raadselachtige ziekte moest hebben opgelopen.

'Maar kindje, waarom ben je vandaag gaan dansen als je ziek bent...?' Madame Markova keek radeloos naar haar. Ze hadden allemaal gehoord van de griep die door Moskou raasde, maar tot dan toe was hij niet in Sint-Petersburg gesignaleerd. 'Dat had je niet moeten doen,' wees madame Markova haar goedmoedig terecht terwijl ze het ergste vreesde. Danina leek haar niet te horen.

'Ik moest... ik moest...' Een moment, een oefening, les of repetitie missen was ondraaglijk voor Danina. 'Ik moet opstaan... ik moet...' zei ze en begon te ijlen. Een van de jongens die al tien jaar met haar danste, tilde haar als een veertje op en

droeg haar op madame Markova's aanwijzing naar boven, naar haar bed. Ze had het jaar tevoren eindelijk de grote slaapzaal verlaten en sliep nu in een kamer met maar zes bedden. Het was er Spartaans, sober en ijskoud, net als de slaapzaal waar ze elf jaar had vertoefd, maar ze had er iets meer privacy en nu kwamen de andere danseressen snel in de deuropening kijken. Het nieuws dat ze was ingestort had zich als een lopend vuurtje verspreid door alle gangen van het internaat.

'Gaat het wel met haar... wat is er gebeurd... ze is zo bleek, madame... wat gaat er gebeuren... we moeten een dokter laten komen...' Danina zelf was te uitgeput om iets uit te leggen, te verward om ook maar iemand te herkennen. Het enige wat ze in de verte zag, was de lange, slanke gestalte van madame Markova, van wie ze hield als van een moeder, en die bezorgd aan haar bed stond. Maar ze was te moe om te luisteren naar wat ze zei.

Madame Markova stuurde iedereen weg uit angst voor besmetting en vroeg een van de andere leraressen om Danina wat thee te brengen. Maar toen madame Markova de kop aan Danina's lippen zette, kon ze niet eens een slok nemen. Danina was veel te ziek en te zwak. Overeind zittend, gesteund door madame Markova's sterke armen, viel ze bijna flauw. Ze had zich in haar hele leven nog nooit zo ziek gevoeld, maar het deed haar niets meer. Toen het middag werd en de dokter kwam, wist ze dat ze zou sterven, maar het kon haar niet schelen. Haar hele lichaam deed pijn, haar ledematen voelden alsof ze met bijlen waren bewerkt. Elke aanraking, elke wrijving van de ruwe lakens op haar bed voelde alsof haar huid in brand stond. Het enige waaraan ze kon denken terwijl ze daar zo lag, zwevend tussen een delirium en de pijn, was dat als ze niet snel zou oefenen en naar haar lessen en repetities zou terugkeren, ze zou sterven.

De dokter bevestigde wat madame Markova al had gevreesd,

en deed weinig om haar doodsbange voorgevoel voor Danina te verlichten. Het was inderdaad griep en hij gaf eerlijk toe dat hij niets kon doen. In Moskou waren honderden mensen gestorven. De tranen stroomde madame Markova over de wangen toen ze dat hoorde. Ze probeerde Danina aan te sporen sterk te zijn, maar Danina scheen aan te voelen dat ze de strijd niet zou winnen, wat haar mentor nog banger maakte.

‘Is het net als mama... heb ik tyfus?’ fluisterde ze, te zwak om te praten of zelfs maar een hand uit te steken om madame Markova die bij haar stond aan te raken.

‘Natuurlijk niet, liefje. Het is niets,’ loog ze. ‘Je hebt te hard gewerkt. Dat is alles. Als je een paar dagen uitrust, komt alles goed.’ Maar madame Markova’s woorden hielden niemand voor de gek, vooral niet de patiënte die zelfs in haar verdoofde staat heel goed besepte hoe ziek ze was, hoe hopeloos de situatie was.

‘Ik ga dood,’ zei ze later op de avond zacht, en ze zei het met zo’n kalme overtuiging dat de lerares die bij haar zat naar madame Markova rende. Allebei de vrouwen huilden toen ze terugkwamen, maar madame Markova droogde haar ogen voor ze weer naast Danina ging zitten. Ze hield een glas water aan haar lippen, maar kon haar er niet toe brengen ervan te drinken. Ze gloeide nog steeds van de koorts, haar ogen stonden zwak en ze fluisterde: ‘Ik ga dood, hè?’

‘Dat sta ik niet toe,’ zei madame Markova zacht. ‘Je hebt *Raimonda* nog niet gedanst en ik was van plan je dat dit jaar te laten doen. Het zou jammer zijn om dood te gaan zonder ten minste dat geprobeerd te hebben.’ Danina probeerde te glimlachen, maar het lukte niet. Ze voelde zich veel te ziek om te reageren.

‘Ik kan de repetitie morgen niet overslaan,’ zei Danina wat later schor tegen madame Markova die de hele nacht aan haar bed bleef zitten. Het was alsof Danina voelde dat ze als ze niet danste net zo goed dood kon zijn.

De dokter kwam de volgende ochtend terug om naar haar te kijken. Hij bracht een aantal kompressen aan en gaf haar druppels van een bittere vloeistof te drinken, maar het hielp niet. Later op de middag ging ze erg achteruit. Ze ijelde alleen nog maar die avond, riep onverstaanbaar en mompelde onbegrijpelijk, en dan lachte ze ineens naar mensen die ze dacht te zien, of dingen die zij maar niemand anders hoorde. Het was voor iedereen een eindeloze nacht, en de volgende ochtend zag Danina er gebroken uit. De koorts was zo hoog dat het bijna onvoorstelbaar was dat ze het tot dan toe had overleefd, en onmogelijk te geloven dat ze er niet aan zou bezwijken.

'We moeten iets doen,' zei madame Markova met een verwarde blik. De dokter had haar verzekerd dat hij niets meer kon doen en ze geloofde hem, maar misschien zou een andere arts iets bedenken waar hij niet was opgekomen. Ten einde raad krabbelde madame Markova die middag haastig een briefje naar de tsarina waarin ze haar de toestand uitlegde en de moed opbracht te vragen of ze enige suggestie had of iemand kende die ze bij Danina konden laten komen. Madame Markova wist net als iedereen dat er een ziekenhuis was ingericht in een vleugel van het Catherinapaleis in Tsarskoe Selo, waar de tsarina en de groothertoginnen de soldaten verpleegden. Misschien was daar iemand die iets wist om Danina te helpen. Madame Markova was inmiddels wanhopig en tot alles bereid om haar te redden. Sommige mensen hadden de griep in Moskou overleefd, maar dat leek eerder een kwestie van geluk dan van medisch ingrijpen.

De tsarina verspilde geen tijd met het schrijven van een antwoord en stuurde onmiddellijk de jongste van de twee artsen van de tsarevitsj naar Danina. De oudste, de achtbare dr. Botkin, was op dat moment zelf geveld door een lichte griep. Maar dr. Nicolaj Obrajensky, die Danina die zomer in Livadia had ontmoet, was lang voor het avondeten al bij de balletschool en

vroeg naar madame Markova. Ze slaakte een zucht van opluchting toen ze hem zag, en begon te stamelen over de goedheid van de tsarina. Ze was op dat moment zo van streek door Danina's toestand dat ze nauwelijks zag hoeveel hij op de tsaar leek, in een ietwat jongere versie.

'Hoe is het met haar?' vroeg de arts vriendelijk. Hij zag aan madame Markova's wanhoop dat de jonge ballerina kennelijk niet vooruit was gegaan. Maar zelfs hij, die ernstige griepgevallen in het ziekenhuis had gezien, had niet verwacht dat Danina zo ziek was en zo uitgeput door de ziekte, die haar in twee dagen bijna volkomen had gesloopt. Ze was uitgedroogd en ze ijde. Toen hij haar temperatuur opnam, moest hij het twee keer doen omdat hij niet kon geloven dat die zo hoog was als de thermometer aangaf. Hij had weinig hoop dat ze het zou overleven toen hij nogmaals op de thermometer had gekeken en onderzocht haar zorgvuldig. Ten slotte richtte hij zich met een ongelukkig gezicht tot madame Markova. 'Ik ben bang dat u al weet wat ik ga zeggen... nietwaar?' zei hij met een meelevende blik. Hij kon aan haar ogen zien hoeveel ze van Danina hield. Ze beschouwde haar als een dochter.

'Alstublieft... ik kan het niet verdragen...' zei ze terwijl ze haar gezicht in haar handen liet vallen, zelf te uitgeput en gespannen om de slag die hij op het punt stond haar toe te brengen aan te kunnen. 'Ze is nog zo jong... ze heeft zoveel talent... ze is pas negentien... Ze mag niet doodgaan. U mag haar niet laten doodgaan,' zei ze met klem, naar hem opkijkend, iets van hem verlangend wat hij haar niet kon geven. Hoop, als het dan geen zekerheid was.

'Ik kan niets voor haar doen,' zei hij eerlijk. 'Ze zou het vervoer naar het ziekenhuis niet eens overleven. Als ze over een paar dagen nog leeft, kunnen we haar misschien vervoeren.' Hij achtte dat zeer onwaarschijnlijk en madame Markova voelde dat aan. 'Het enige wat u kunt doen is haar koel houden

om de koorts te bedwingen. Dep haar met koele kompressen en laat haar zoveel drinken als u kunt. De rest is in Gods handen, madame. Mischien heeft hij haar harder nodig dan wij.' Zijn toon was vriendelijk, maar hij kon niet tegen haar liegen. Hij was alleen zeer verbaasd dat Danina het al zo lang had uitgehouden. Hij wist dat sommige mensen gestorven waren op dezelfde dag waarop de griep had toegeslagen, en zij was al twee dagen ziek. 'Doe voor haar wat u kunt, maar besef dat u geen wonderen kunt verrichten, madame Markova. We kunnen alleen bidden en hopen dat Hij luistert,' zei dokter Obrajensky somber. Hij had geen hoop voor Danina.

'Ik begrijp het,' zei madame Markova somber.

Hij bleef even bij hen zitten en nam Danina's koorts weer op. Haar temperatuur was iets gestegen. Madame Markova was al in de weer met de koele kompressen die hij had voorgeschreven. De studenten brachten ze naar haar toe en hielden ze koel en vochtig, maar madame Markova liet hen niet binnen in Danina's kamer, uit angst dat ze besmet zouden raken. De vijf meisjes die gewoonlijk bij haar in de kamer sliepen, waren naar de grote slaapzaal gestuurd om op stretchers of matrassen bij de anderen te slapen. Hun eigen kamer was verboden terrein.

'Hoe is ze eraan toe?' vroeg madame Markova bezorgd aan de dokter nadat ze Danina's borst, armen en gezicht een uur had gedept met koele kompressen. De patiënte was zich totaal niet bewust van hun aanwezigheid of aandacht en lag lijkbleek te rillen.

'Vrijwel hetzelfde,' antwoordde hij toen hij haar nogmaals onderzocht. Hij wilde madame Markova niet vertellen dat hij dacht dat ze zelfs iets warmer was. 'Zo snel zal ze niet vooruitgaan.' Als dat ooit zou gebeuren, wat hij betwijfelde. Maar zelfs hij was getroffen door Danina's schoonheid terwijl ze daar levenloos voor hem lag. Ze was beeldschon, met fijne gelaats-

trekken en een tenger, bijzonder gracieus lichaam. Haar lange, donkerbruine haar lag als een waaier over haar kussen uitgespreid. Maar ze zag er ook uit als iemand die stervende is, dat wist hij maar al te goed. Hij vreesde dat ze de ochtend niet zou halen.

‘Kunnen we helemaal niets doen?’ vroeg madame Markova wanhopig.

‘Bidden,’ zei hij en meende het. ‘Hebt u haar ouders gewaar-schuw?’

‘Ze heeft een vader en vier broers. Ik geloof dat ze allemaal aan het front zijn, uit wat ze me verteld heeft.’ De oorlog was enkele maanden geleden uitgebroken en hun regiment hoorde bij de eerste die gingen. Danina was erg trots op hen en had het er vaak over.

‘Dan kunt u niets doen. We zullen moeten afwachten.’ Dokter Obrajensky keek op zijn horloge. Hij was al drie uur bij Danina en wist dat hij terug moest naar Tsarskoe Selo om te zien hoe het met Alexej ging, en het zou hem een uur kosten om er te komen. ‘Ik kom morgenochtend terug,’ beloofde hij. Maar hij was bang dat de Heer de zaken dan al in eigen hand zou hebben genomen. ‘Laat het me weten als u me nodig denkt te hebben.’ Hij gaf haar een routebeschrijving naar zijn huis voor het geval het nodig zou zijn hem te laten halen. Maar tegen de tijd dat hij terug was met degene die ze hadden gestuurd, zou het wel eens te laat kunnen zijn voor Danina. Hij woonde met zijn vrouw en twee kinderen iets buiten Tsarskoe Selo. Hij was nog jong, achter in de dertig, maar hij had een groot verantwoordelijkheidsgevoel en was kundig en sympathiek. Daarom was de zorg voor de tsarevitsj aan hem toevertrouwd. En hij leek vreemd genoeg op de vader van de jongen. Hij had hetzelfde waardige uiterlijk, was even groot als de tsaar en droeg zijn baard precies hetzelfde, net en kortgeknipt, als de tsaar. Zelfs zonder de baard was de gelijkenis treffend, behalve dat zijn

haar donkerder was, bijna dezelfde kleur als dat van Danina.

‘Dank u dat u bent gekomen, dokter Obrajensky,’ zei madame Markova beleefd toen ze met hem naar de voordeur liep. Het was een eind lopen. Het voerde haar weg van haar patiënte, maar het lopen door de koele gangen voelde bevrijdend en toen ze de zware voordeur opende, was de vlaag koele lucht zowel een schok als verfrissend.

‘Ik wilde dat ik meer voor haar kon doen... en voor u...’ zei hij. ‘Ik begrijp hoe moeilijk dit voor u is.’

‘Het is alsof ze mijn eigen kind is,’ zei madame Markova met tranen in haar ogen. Hij raakte zacht haar arm aan toen hij zag hoe verdrietig ze was. Hij voelde zich volkomen nutteloos.

‘Misschien is God barmhartig en zal hij haar sparen.’ Ze kon alleen nog maar knikken, overmand door haar emoties. ‘Ik kom morgenochtend heel vroeg weer terug.’

‘Ze begint elke dag om een uur of vijf haar spieren los te maken,’ zei madame Markova, alsof het nog wat uitmaakte, terwijl ze allebei wisten dat dat niet zo was.

‘Ze werkt vast heel hard. Ze is een fantastische danseres,’ zei hij bewonderend. Hij kon niet geloven dat een van hen beiden haar ooit nog zou zien dansen, maar was blij dat hij haar tenminste één keer had gezien. Wat leek dat nu een tragische gedachte.

‘Hebt u haar zien dansen?’ vroeg madame Markova met droeve ogen.

‘Één keer maar. In *Giselle*. Het was prachtig,’ zei hij. Hij wist hoe moeilijk dit voor madame Markova was. Dat was duidelijk te zien.

‘Ze is nog beter in *Het zwanenmeer* en *De schone slaapster*,’ zei ze met een triest lachje.

‘Ik kijk ernaar uit,’ zei hij beleefd. Hij boog en vertrok toen ze de zware deur achter hem sloot en snel door de gangen terugliep naar Danina.

Het was een nacht die voor altijd in madame Markova's geheugen gegrift zou blijven, vol verdriet, wanhoop, koorts, geïjl en dodelijke bezorgdheid voor Danina. Toen het eindelijk ochtend was leek het of Danina er al bijna niet meer was. Madame Markova zat aan haar bed en zag er zelf ook levenloos uit. Ze was uitgeput, maar had geen seconde van haar zijde durven wijken toen de dokter de volgende ochtend om vijf uur arriveerde.

'Dank u dat u zo vroeg bent gekomen,' fluisterde ze in de sombere kamer. Er hing al een sfeer van verlies en verdriet. Zelfs zij had nu de indruk dat Danina het gevecht onmogelijk kon winnen. Danina was sinds de vorige ochtend niet meer bij bewustzijn geweest.

'Ik heb de hele nacht aan haar gedacht,' bekende de dokter met een somber gezicht. Hij zag aan madame Markova hoe de nacht was verlopen en Danina ademde nauwelijks. Hij voelde haar pols, nam haar temperatuur op en was verrast dat die iets lager was. Haar polsslag was echter ijl en onregelmatig. 'Ze vecht. We hebben geluk dat ze zo jong en sterk is.' Maar zelfs jonge mensen waren in schokkende getallen gestorven in Moskou, vooral kinderen. 'Heeft ze nog wat water gedronken?'

'Al een aantal uren niet,' zei madame Markova. 'Het lukt me niet haar te laten slikken en ik was bang dat ze zou stikken.' Hij knikte. Er was werkelijk niets wat ze nu nog konden doen, maar hij had het zo geregeld dat hij een aantal uren kon blijven. Zijn oudere collega, dr. Botkin, was voldoende hersteld om de tsarevitsj bij te staan als dat nodig was. Dokter Obrajensky wilde bij Danina zijn als ze stierf, al was het alleen maar om haar mentor bij te staan.

Ze zaten uren zwijgend naast elkaar, op harde stoelen. Ze spraken weinig en met tussenpozen keken ze hoe het met haar ging.

In de middag maakte Danina eindelijk een geluid en bewoog zich ongemakkelijk. Het klonk alsof ze pijn had, maar toen de

dokter haar opnieuw onderzocht, vond hij geen verandering in haar conditie. Hij was al verbaasd dat ze het zo lang had volgehouden. Het was een waar tribuut aan haar jeugd, haar kracht en haar lichamelijke conditie. En opmerkelijk genoeg was tot nu toe niemand anders in de balletschool besmet. Alleen Danina.

Om vier uur die middag was dokter Obrajensky er nog, omdat hij hen niet alleen wilde laten voor het einde. Madame Markova was in haar stoel weggedut en de arts zag dat Danina onrustig werd. Ze kreunde en woelde ongemakkelijk, maar madame Markova was te uitgeput om haar te horen. De dokter onderzocht Danina en merkte dat haar hartslag zwak en onregelmatig was. Hij was ervan overtuigd dat het einde nabij was. Ze begon moeite te krijgen met ademen, allemaal symptomen die hij had verwacht. Hij had het einde graag voor haar verzacht, maar hij kon niets doen, behalve er zijn. Hij nam haar hand in de zijne en streekte hem zacht terwijl hij naar haar keek en zag hoe ziek en gekweld haar jonge gezicht was. Het deed hem pijn haar zo te zien en zo weinig voor haar te kunnen doen. Het leek op een gevecht met demonen, met haar als inzet. Hij wilde haar weer tot leven wekken, weer gezond maken. Zacht raakte hij haar voorhoofd aan. Ze bewoog opnieuw en zei iets. Het klonk alsof ze iets tegen een vriend of een van haar broers zei. En toen zei ze één woord en opende haar ogen en keek hem aan. Dat had hij honderden keren gezien; het was een laatste opwelling van leven voor het einde. Haar ogen waren wijd open en ze sprak duidelijk en zei: 'Mama, ik zie je.'

'Wees maar niet bang, Danina, ik ben er,' zei hij. 'Alles komt goed.' Het zou nu heel snel voorbij zijn.

'Wie bent u?' vroeg ze hees en alsof ze hem duidelijk zag, maar hij wist dat dat niet kon. Ze zag iemand in haar ijlkoorts en waarschijnlijk niet de dokter.

‘Ik ben je dokter,’ zei hij zacht. ‘Ik ben hier om je te helpen.’

‘O,’ zei ze, sloot haar ogen weer en legde haar hoofd terug in het kussen. ‘Ik ga naar mijn moeder.’ Toen herinnerde hij zich dat madame Markova had gezegd dat ze alleen maar een vader en broers had, en hij begreep wat ze bedoelde maar hij liet haar niet doorgaan.

‘Ik wil niet dat je dat doet,’ zei hij resoluut. ‘Ik wil dat je hier bij mij blijft. We hebben je nodig, Danina.’

‘Nee, ik moet gaan...’ zei ze met gesloten ogen en afgewend hoofd. ‘Ik kom te laat voor de training, en madame Markova zal kwaad op me zijn.’ Het was meer dan ze in twee dagen had gezegd en het was duidelijk dat ze hen wilde verlaten of wist dat het moest.

‘Je moet hier blijven voor je training, Danina... anders worden madame Markova en ik heel boos. Open je ogen, Danina... open je ogen en kijk me aan.’ Tot zijn grote verbazing deed ze dat en keek ze hem recht aan met enorme ogen in haar smalle, bleke gezicht dat door de koorts was getekend.

‘Wie bent u?’ vroeg ze opnieuw, nu met een stem die net zo uitgeput klonk als ze zich voelde. Deze keer wist hij dat ze hem zag. Hij raakte zacht haar voorhoofd aan en voor het eerst in twee dagen was het opvallend afgekoeld.

‘Ik ben Nicolaj Obrajensky, mademoiselle. Ik ben uw dokter. De tsarina heeft me gestuurd.’

Ze knikte en sloot haar ogen. Toen opende ze ze weer om iets tegen hem te fluisteren. ‘Ik heb u afgelopen zomer met Alexej gezien... in Livadia...’ Ze wist het nog. Ze had nog een lange weg te gaan, maar hoe ongelooflijk het ook leek, misschien was de betovering eindelijk verbroken. Hij wilde het uitschreeuwen van opwinding, maar durfde niet te snel te juichen. Het kon nog steeds een laatste opleving zijn. Hij vertrouwde het nog niet helemaal.

‘Ik zal je deze zomer leren zwemmen als je blijft,’ plaagde hij

voorzichtig, terugdenkend aan hoe ze hadden gelachen toen Alexej het haar probeerde te leren. Ze wilde glimlachen, maar ze voelde zich nog veel te ziek om meer te doen dan hem zwak aan te kijken.

‘Ik moet dansen,’ zei ze bezorgd. ‘Ik heb geen tijd om te zwemmen...’

‘Jawel. Je zult nu een tijdje moeten rusten.’ Ze opende haar ogen wijd toen hij dat zei, wat hij bemoedigend vond. Ze begreep volledig wat hij zei.

‘Ik moet morgen trainen.’

‘Ik zou zeggen vanmiddag al.’ Deze keer glimlachte ze, hoewel het nauwelijks meer dan een grimas was. ‘Je bent erg lui.’ Hij glimlachte naar haar met het gevoel dat hij de strijd van zijn leven had gewonnen. Hij had haar opgegeven en nu was ze bij bewustzijn en sprak ze met hem.

‘Dat kan echt niet,’ fluisterde ze. ‘Ik kan vandaag niet trainen.’

‘Waarom niet?’

‘Geen benen,’ zei ze met een bezorgd gezicht. ‘Eraf gevallen, denk ik, ik voel ze niet.’ Ongerust raakte hij onder de dekens haar benen aan en vroeg of ze het voelde. Ze voelde alles, maar was gewoon te zwak om haar benen te bewegen.

‘Je bent alleen maar verzwakt, Danina,’ verzekerde hij haar. ‘Je zult beter worden.’ Maar hij wist dat als ze beter zou worden – wat nu tenminste tot de mogelijkheden leek te behoren, hoewel het nog te vroeg was om te juichen – haar herstel maanden zou duren. Ze zou deskundige verpleging nodig hebben om weer volledig de oude te worden. ‘Je zult heel braaf moeten zijn, veel slapen, eten en drinken.’ Om zijn woorden kracht bij te zetten bood hij haar een slok water aan en deze keer dronk ze. Ze nam maar een slok, maar het was een enorme vooruitgang. Toen hij het glas naast haar op het nachtkastje zette, schrok madame Markova wakker in de overtuiging

dat er iets vreselijks was gebeurd terwijl ze sliep. Maar in plaats daarvan zag ze dat Danina leefde en zwak naar de dokter glimlachte.

‘Hemel, het is een wonder,’ zei ze worstelend met tranen van opluchting en uitputting. Ze zag er bijna even slecht uit als Danina, maar ze had geen koorts en was niet ziek. De angst om Danina kwijt te raken had zijn tol van haar geëist. ‘Voel je je beter, kind?’

‘Een beetje.’ Danina knikte en keek weer naar de dokter. ‘Volgens mij hebt u me gered.’

‘Nee, hoor. Ik zou willen dat het zo was, maar helaas heb ik niets kunnen doen. Ik heb hier alleen maar gezeten. Madame Markova heeft veel meer voor je gedaan dan ik.’

‘God heeft het gedaan,’ zei madame Markova resoluut, ‘en je eigen kracht.’ Ze popelde om de dokter te vragen of het nu goed zou komen, maar ze wist dat ze dat niet kon vragen in het bijzijn van de patiënt. Maar Danina zag er beslist veel beter uit. Ze maakte een alerte indruk en leek sterker, alsof ze het ergste te boven was. Het had maar een haartje gescheeld of ze hadden haar verloren. Madame Markova rilde er nog van.

‘Wanneer kan ik weer dansen?’ vroeg Danina en de dokter en madame Markova schoten allebei in de lach. Ze voelde zich inderdaad beter.

‘Volgende week nog niet, dat kan ik je verzekeren,’ zei hij glimlachend. Maanden niet, maar hij wist dat het nog te vroeg was om haar dat te zeggen. Hij voelde aan dat ze over haar toeren zou raken als hij haar de waarheid zou vertellen. Ook zou ze zich vreselijk schuldig gaan voelen. ‘Binnenkort. Als je gehoorzaam bent en alles doet wat ik zeg, ben je zo weer op de been.’

‘Ik heb morgen een belangrijke repetitie,’ hield ze vol.

‘Ik denk dat er een goede kans is dat je die mist. Geen benen, weet je nog?’

‘Hoe bedoelt u?’ vroeg madame Markova ongerust na zijn opmerking. Hij legde het snel uit.

‘Ze had net geen gevoel in haar benen, maar er is niets aan de hand. Ze is alleen erg verzwakt door de koorts.’ Even later, toen ze probeerden haar rechtop te laten zitten om te drinken, merkten ze dat ze dat zelfs niet kon. Ze kon nauwelijks haar hoofd van het kussen opheffen.

‘Ik voel me zo slap als een vaatdoek,’ zei ze en hij lachte haar zacht uit.

‘Je ziet er iets beter uit dan dat. Veel beter, eigenlijk. Ik denk dat ik terug moet naar mijn andere patiënten voor ze vergeten hoe ik eruitzie.’ Het was zes uur geweest en hij was dertien uur bij haar geweest, maar hij beloofde de volgende ochtend terug te komen. Toen ze naar de voordeur liepen, bedankte madame Markova hem uitbundig en vroeg hem wat ze nu kon verwachten.

‘Een lange, lange herstelperiode,’ zei hij eerlijk. ‘Ze moet minstens een maand in bed blijven, anders loopt ze de kans weer ziek te worden, en dan zou ze wel eens minder geluk kunnen hebben.’ Madame Markova huiverde bij de gedachte alleen al. ‘Het zal maanden duren voor ze weer kan dansen. Drie à vier. Misschien langer.’

‘We zullen haar vastbinden als het moet. U hebt gehoord hoe ze is. Morgenochtend zal ze smeken om te dansen.’

‘Ze zal zelf verbaasd zijn hoe zwak ze is. Ze zal geduld moeten hebben, het herstel heeft tijd nodig.’

‘Ik begrijp het,’ zei madame Markova dankbaar, en bedankte hem nogmaals voor hij wegging. Nadat ze de deur achter hem had gesloten liep ze langzaam terug naar Danina’s kamer en dacht hoe vreselijk het geweest zou zijn als ze was gestorven en hoeveel geluk ze allemaal hadden gehad dat ze haar niet waren verloren. Ze was de tsarina ook oneindig dankbaar voor het sturen van de dokter. Hij had weinig kunnen doen, maar

zijn aanwezigheid was een enorme troost geweest. Hij was opmerkelijk toegewijd geweest door zo lang bij Danina te blijven.

Toen madame Markova terugkwam in Danina's kamer keek ze naar de jonge vrouw van wie ze zoveel hield en glimlachte. Danina lag in haar bed en zag eruit als een kind. Er lag een glimlachje om haar lippen en ze sliep.